ରୋଗ	ପ୍ରତିରୋଧୀ ବା ସହଣଶୀଳ କିସମ
ମହିଷା ରୋଗ	ହୀରା, ପାରିଜାତ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ଗଜପତି, ମହାନଦୀ, ଉଦୟଗିରି ଇତ୍ୟାଦି
ପତ୍ରପୋଡା ରୋଗ	ଗାୟତ୍ରୀ, ସାମନ୍ତ, କୋଣାର୍କ, ଜଗନ୍ନାଥ, ପଥରା ଇତ୍ୟାଦି
ପତ୍ରଛାଦପୋଡା ରୋଗ	ଶ୍ରାବଣୀ, ଲଲାଟ, ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଉର୍ବଶୀ ଇତ୍ୟାଦି
ପତ୍ରଚିତା ରୋଗ	ପାରିଜାତ, ଜଗନ୍ନାଥ, ଉଦୟଗିରି, ପ୍ରାଚୀ ଇତ୍ୟାଦି

ରାସାୟନୀକ ପ୍ରାଣାଳୀରେ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

ରୋଗର ନାମ	ସିଞ୍ଚନ ବିଷର ନାମ	ମାତ୍ରା (ପ୍ରତି ଲିଟର ପାଣିରେ)
ମହିଷା ରୋଗ	ଟ୍ରାଇସାଇକ୍ଲାଜୋଲ୍ / ଇପ୍ରୋବେନୋଫସ୍ / କାର୍ବାଣ୍ଡାଜିମ୍ -	୧ ଗ୍ରାମ / ୧ ମି.ଲି / ୨ ଗ୍ରାମ
ପତ୍ରାଚ୍ଛାଦ ପୋଡାରୋଗ	ଭାଲିଡା ମାଇସିନ୍/ ହେକ୍ସାକୋନାଜୋଲ୍	୧.୫ ମି.ଲି / ୧.୫ ମି.ଲି
ବାଦାମୀ ପତ୍ରଚିତା ରୋଗ	ପ୍ରପିକୋନାଜୋଲ୍ / କାର୍ବାଣ୍ଡାଜିମ୍+ ମାନ୍‌କୋ ଜେବ୍ -	୧.୫ ମି.ଲି / ୨ ଗ୍ରାମ
ବୀଜୀଣୁ ଜନିତ ପତ୍ରପୋଡା ରୋଗ	କପର୍ ଅକ୍‌ସିକ୍ଲୋରାଇଡ+ ଷ୍ଟ୍ରେପ୍‌ଟୋ ସାଇକ୍ଲିନ୍ -	୨ ଗ୍ରାମ+୦.୧ ଗ୍ରାମ
ପତ୍ରାଚ୍ଛାଦ ସଢାରୋଗ	ପ୍ରପି କୋନା ଜୋଲ୍ -	୧.୫ ମି.ଲି
ମୂଳସଢା ରୋଗ	ବେନୋମିଲ୍ / କାର୍ବାଣ୍ଡାଜିମ୍+ ମାନ୍‌କୋଜେବ୍-	୨ ଗ୍ରାମ / ୨ ଗ୍ରାମ
ସାଆରା ଓ ଅଗରବତୀ ରୋଗ	କାର୍ବାଣ୍ଡାଜିମ୍ -	୨ ଗ୍ରାମ (କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ)
ଟୁଙ୍ଗ୍ରୋଭୁତାଣୁ ଜନିତ ରୋଗ	ଏସିଫେଟ୍ -	୨.୫ଗ୍ରାମ (ସବୁଜ ପତ୍ରଡିଆଁ କୀଟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ)

ରାସାୟନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସୂତ୍ର ଜୀବ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

ବିଷ ଔଷଧ	ମୃ ିକାରେ ପ୍ରୟୋଗ	ସି ନ
କାର୍ବୋସଲଫାନ୍ କାରଟାପ୍‌ହାଇଡ୍ରୋ	-	୨ ରୁ ୩ ମି.ଲି / ଲିଟର
କ୍ଲୋରାଇଡ୍	୧୭.୫କେଜି./ହେକ୍ଟର	୧.୨୫ ଗ୍ରାମ / ଲିଟର
କାର୍ବୋଫୁରାନ୍	୩୦ କେଜି / ହେକ୍ଟର	-
ଫୋରେଟ୍	୧୦ କେଜି / ହେକ୍ଟର	-

ଦେଶୀୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ :

* ଧାନର ମହିଷା ରୋଗର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ୧ ଲିଟର ପାଣିରେ ୧୦ ରୁ ୧୫ ଗ୍ରାମ ତୁଳସୀ କିମ୍ବା ବେଲ ପତ୍ର ନଖ ଉଷୁମ ପାଣିରେ ୧୫ ରୁ ୨୦ ମିନିଟ୍ ସିଝାଇ ଛାଣି ଆଉ ୯ ଲିଟର ପାଣି ମିଶାଇ ସି ନ କରନ୍ତୁ ।

* ଧାନର ବୀଜାଣୁ ଜନିତ ପତ୍ର ପୋଡା ରୋଗର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ଏକର ପ୍ରତି ୧୦ କେ.ଜି ସଦ୍ୟ ଗୋବର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ।

* ଗାଈ ଗୋବର - ୧ ଭାଗ
ଗୋ ମୁତ୍ର - ୧ ଭାଗ
ପାଉଁଶ - ୧ ଭାଗ
ହୁଙ୍କା ବା ପଟୁମାଟି - ୧ ଭାଗ
ନିମ୍ବ ବା କରଞ୍ଜବଟା - ୧.୪ ଭାଗ
ରସୁଣ କିମ୍ବା ହଳଦୀ - ୨ ଚାମଚ

ଏହି ଦ୍ରବଣ କୁ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ଧାନର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ରୋଗ କମିଥାଏ ।

ଅଧିକ ବିବରଣୀ ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ କରନ୍ତୁ
କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ କେନ୍ଦ୍ର, ଗଞ୍ଜାମ-୧, ଭଞ୍ଜନଗର, ବେଣାକୁନ୍ଦା
ପୋ: ଡିହପଡ଼ାଳ, ଭଞ୍ଜନଗର-୭୬୧୧୪୦

ଧାନ ଫସଲରେ ଲାଗୁଥିବା ମୁଖ୍ୟ ରୋଗ ଓ ତାହାର ପରିଚାଳନା

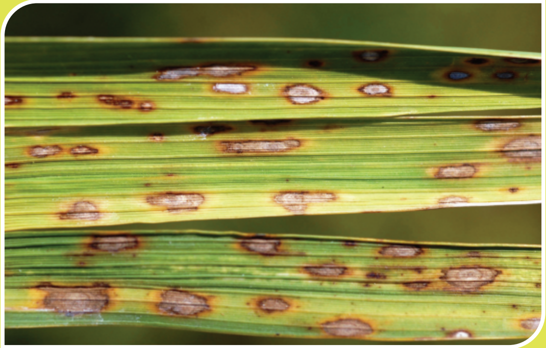

ବିଷୟବସ୍ତୁ :
ଶ୍ରୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ କୁମାର୍ ପଣ୍ଡା
ସଂପାଦନା :
ଡଃ. ସୁତନୁ କୁମାର୍ ଶତପଥୀ

କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ କେନ୍ଦ୍ର
ଗଞ୍ଜାମ-୧, ଭଞ୍ଜନଗର, ବେଣାକୁନ୍ଦା, ପୋ: ଡିହପଡ଼ାଳ,
ଭଞ୍ଜନଗର, ପିନ୍ : ୭୬୧୧୪୦
ଓଡ଼ିଶା କୃଷି ଓ ବୈଷୟିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୩

ଧାନ ଫସଲକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବା ମୁଖ୍ୟ ରୋଗ ଗୁଡିକ ହେଲା-ମହିଷା ରୋଗ, ପତ୍ରଚିତା ରୋଗ, ବୀଜାଣୁ ଜନିତ ପତ୍ରପୋଡା ରୋଗ, ଆଚ୍ଛଦପୋଡା ରୋଗ, ପତ୍ରାଚ୍ଛାଦସଢାରୋଗ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୌଣ ରୋଗ ଗୁଡିକ ହେଲା-ସାହାରା ରୋଗ, ଅଗରବତି ରୋଗ, ଟୁଙ୍ଗ୍ରୋ ଭୂତାଣୁ ଜନିତ ରୋଗ, ମୂଳ ସଢାରୋଗ, ସୂତ୍ରଜୀବ ଜନିତ ରୋଗ ଏବଂ ଏହାଯୋଗୁଁ ଅମଳ ୧୫ ରୁ ୨୦ ପ୍ରତିଶତ ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ ।

ମହିଷା ରୋଗ :

ମହିଷା ରୋଗ ପତ୍ର, ଗଣ୍ଠି ଓ ଗଳାରେ ଦେଖାଯାଏ । ପତ୍ର ମହିଷାରେ ପତ୍ର ଉପରେ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଆଖି ସଦୃଶ ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ । ଦାଗର ଚାରିପାଖ ଧୂସର ଓ ମଝି ଅଂଶ ପାଉଁଶିଆ ହୋଇଥାଏ । ଅତ୍ୟଧିକ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫସଲ ପୋଡାଳିଆ ଦେଖାଯାଏ । ଗଣ୍ଠି ମହିଷାରେ ଗଣ୍ଠିଜାଗା କଳା ଦେଖାଯାଏ ଓ ଗଣ୍ଠିରୁ ଗଛ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ଗଳା ମହିଷାରେ କେଣ୍ଡାର ତଳ ଅଂଶ କଳା ପଡେ କେଣ୍ଡାଟି ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ।

ପତ୍ରଚିତା ରୋଗ :

ଏହି ରୋଗରେ ଧାନପତ୍ର ଉପରେ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଗୋଲାକାର ଦାଗମାନ ଦେଖାଯାଏ । ଦାଗର ମଧ୍ୟଭାଗ ଗାଢ ରଙ୍ଗ ଓ ଚାରିପାଖ ବାଦାମୀ ହୋଇଥାଏ । ପତ୍ର ଆଚ୍ଛାଦ ଓ ଧାନ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗାଢ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ ଓ ପରେ ଧାନ ଗୁଡିକ ହାଲୁକା ଓ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ।

ବୀଜାଣୁ ଜନିତ ପତ୍ରପୋଡା ରୋଗ :

ଏହି ରୋଗରେ ପ୍ରଥମେ ପତ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ ଓ ଧାରରେ ହଳଦିଆ କିମ୍ବା ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ ଓ ପରେ ଏହା ପତ୍ରର ତଳ ଆଡକୁ ମାଡିଥାଏ । କେଣ୍ଡା ଅବସ୍ଥାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ କେଣ୍ଡା ଶୁଖି ଅଗାଡି ହୋଇଯାଏ । ତଳି କିଆରୀରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ପତ୍ର ଶୁଖି ଝାଉଁଳି ଯାଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ କ୍ରେସେକ୍ କୁହାଯାଏ ।

ଆଚ୍ଛଦପୋଡା ରୋଗ :

ଏହି ରୋଗରେ ତଳପତ୍ରର ଆଚ୍ଛଦଉପରେ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ଲମ୍ବାଳିଆ ଅଣ୍ଡାକାର ପାଣିପଚା ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଦାଗର କେନ୍ଦ୍ରାଂଶ ଧୂସର ଓ ଚାରିପାଖ ଗାଢବାଦାମୀ ଦେଖାଯାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସୋରିଷ ମଞ୍ଜି ପରି କବକ କୃଷ୍ଣ ପିଣ୍ଡ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଧାନ ଅଗାଡି ହୋଇଯାଏ ।

ସାହାରା ରୋଗ :

କେଣ୍ଡାର ଦାନା ପାଚିବା ବେଳକୁ ଏହି ରୋଗ ଦେଖାଯାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ କେଣ୍ଡାର କେତେକ ଧାନର ଚୋପା ଫୁଲିଯାଇ ସେଥିରେ ନୀଳ ବା କଳା ରଙ୍ଗର କବକ ପିଣ୍ଡୁଳା ଥାଏ ।

ଅଗରବତି ରୋଗ :

ଏହି କବକ ଜନିତ ରୋଗ ଧାନ ଥୋଡ ହେବା ବେଳକୁ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଆକ୍ରାନ୍ତ କେଣ୍ଡାଟି ପତ୍ର ଆଚ୍ଛଦମଧ୍ୟରେ ଥିବାବେଳେ ଦାନା ଗୁଡିକ କବକରୁ ନିର୍ଗତ ଅଠାଳିଆ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଧାନନାଡ ସହିତ ଯୋଡି ହୋଇ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ଧୂପକାଠି ପରି ଦେଖାଯାଏ ଓ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ କେଣ୍ଡାରେ ଆଦୌ ଧାନ ହୁଏନାହିଁ ।

ଟୁଙ୍ଗ୍ରୋ ଭୂତାଣୁ ରୋଗ :

ଆକ୍ରାନ୍ତ ଧାନ ଗଛ ବାଙ୍ଗରା ହୋଇ କମ୍ ପିଲ ଦିଏ । ତଳ ପତ୍ରଗୁଡିକ ହଳଦୀ ମିଶା ନାରଙ୍ଗୀ ହେବା ସହ ମୋଡି ହୋଇ ତଳକୁ ଝୁଲିପଡେ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ଗଛର କେଣ୍ଡା ଛୋଟ, ଫମ୍ପା ହୋଇଯାଏ । ସବୁଜ ପତ୍ର ଡିଆଁ କୀଟ ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗ ବ୍ୟାପିଥାଏ ।

ମୂଳ ସଢାରୋଗ :

ଏହା କବକ ଜନିତ ରୋଗ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟତଃ ତଳି ଘରାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଯୋଗୁଁ ହଳଦିଆ ପଡି ମରିଯାଏ । ରୋଇବା ପରେ ଏହି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଗଛ ସରୁ ଓ ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ହଳଦିଆ ପଡିଯାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ଗଛର ମୂଳ ସଢିଯାଏ ଏବଂ ଚେର ଗୁଡିକ କଳା ଦେଖାଯାଏ ।

ପତ୍ରାଚ୍ଛାଦସଢାରୋଗ :

କବକ ଜନିତ ରୋଗ ଏବଂ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଥୋଡ ପତ୍ରରେ ଅନିୟମିତ ଧୂସରମିଶା ବାଦାମୀ ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ କେଣ୍ଡା ଭଲଭାବରେ ବାହାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ସଢିଯାଏ । ଧଳା କବକଗୁଣ୍ଡ ପତ୍ରଛାଦମଧ୍ୟରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ସୂତ୍ରଜୀବ ଜନିତ ରୋଗ :

ଧଵଳପତ୍ର ଶୁଖା ରୋଗ

ସୂତ୍ରଜୀବ ପତ୍ର ଓ ପତ୍ରାଚ୍ଛାଦକନ୍ଦା ମଧ୍ୟରେ ରହି ଗଛର କ୍ଷତି କରେ । ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପତ୍ରର ଅଗ ଆଡୁ ଧଳା କିମ୍ବା ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ସୂତାଖିଅ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ଗଛରୁ କେଣ୍ଡା ବାହାରେ ନାହିଁ ଓ ଧାନ ଅଗାଡି ହୋଇଥାଏ

କେଣ୍ଡା ମୋଡାରୋଗ :

ସୂତ୍ରଜୀବ କଅଁଳିଆ ଫିଟି ନଥିବା କେଣ୍ଡାକୁ ଖାଇବା ଫଳରେ କଅଁଳିଆ ପତ୍ରରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଧଳାଦାଗ ଦେଖାଯାଏ ଓ ପରେ ପତ୍ର ଓ କେଣ୍ଡା ଲୋଚାକୁଚା ହୋଇଯାଏ । ଧାନ ଅଗାଡି ହୋଇଯାଏ ।

ଚେର ଗଣ୍ଠିରୋଗ :

ସୂତ୍ରଜୀବ ଚେରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପରେ ପତ୍ରଗୁଡିକ ନାରଙ୍ଗୀ ହଳଦିଆ ପଡିଯାଏ ଓ ଚେରରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଣ୍ଠି ଦେଖାଯାଏ । ଗଛ ରୁଗୁଡିଆ ଦିଶେ ଓ କେଣ୍ଡାରେ ଦାନା କମ୍ ହୁଏ ।

ସମନ୍ୱିତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ :

ଚାଷ ପଦ୍ଧତି :

*ଗଭୀର ଖରାଟିଆ ଚାଷ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାଟିରେ ଥିବା କବକ ରେଣୁଗୁଡିକ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।

*କବକ ନାଶକ-କାର୍ବାଣ୍ଡାଜିମ୍ -୧.୫ଗ୍ରାମ୍ କିମ୍ବା ଟ୍ରାଇସାଇକ୍ଲାଜୋଲ୍ -୧ ଗ୍ରାମ୍ /କେଜି ବିହନ ପିଛା ଗୋଳାଇ ବିଶୋଧନ କରି ଲଗାନ୍ତୁ ।

*ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳ ଓ ସାର ପରିଚାଳନା କଲେ ରୋଗର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ କମିଥାଏ ।

*ସଠିକ୍ ଫସଲ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ରୋଗର ଜୀବନ ଚକ୍ର ବ୍ୟାହତ ହୁଏ ।

*ସୁସ୍ଥ ପ୍ରତିରୋଧୀ / ସହଣୀଶକ୍ତି ଥିବା ବିହନ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ରୋଗର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ କମିଥାଏ ।